

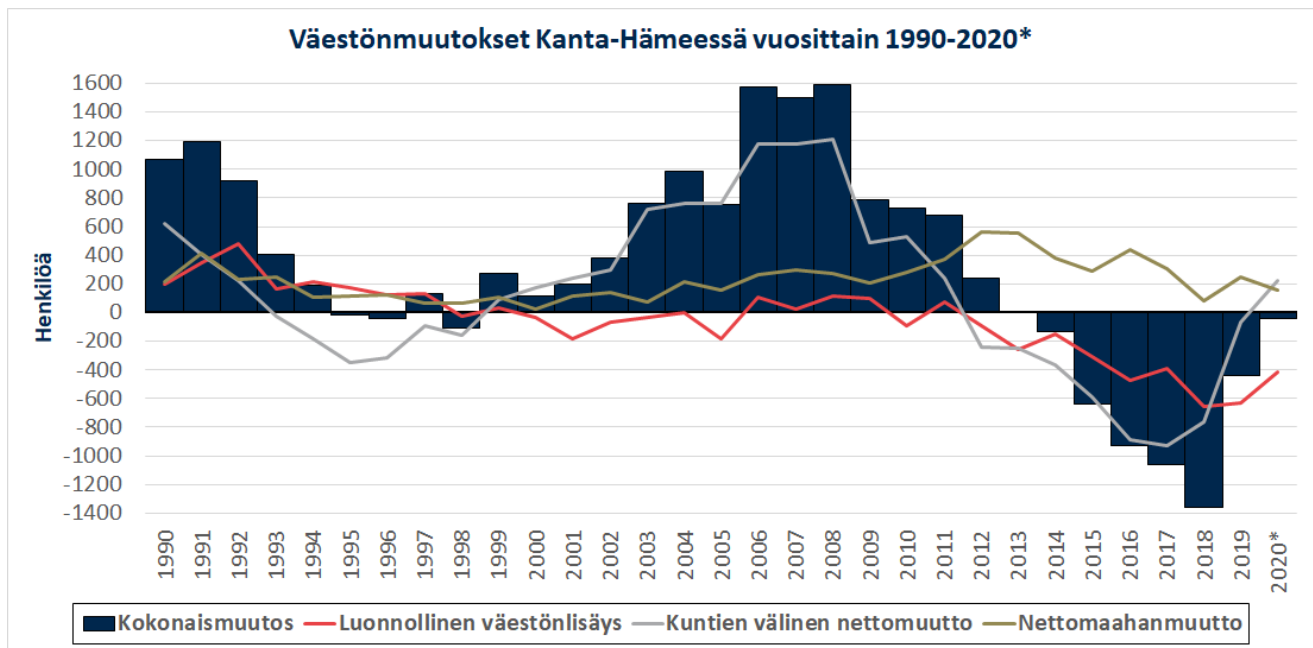
KANTA-HÄMEEN ALUEKEHITYKSEN LAADULLINEN TILANNEKUVA

Koronakriisi on murjonut Kanta-Hämeen maakuntaa navakasti, vaikka tilastojen valossa tilanne ei ole maan dramaattisinta. Maakunta on kohtuullisen muutosjoustava. Sijainti Suomen kasvukäytävällä on hyvä. Elinkeinorakenne on monipuolinen ja julkisen sektorin työpaikkojen osuus on korkea.

Tulevaisuuden näkymä on kuitenkin huolestuttava. Muutosjoustavuuden käänköpuolena kriisit puraisevat Kanta-Hämettä muuta Suomea myöhemmin ja toipuminen on hitaampaa. Erot maakunnan sisällä ovat suuret. Hämeenlinnan, Riihimäen ja Forssan seutukuntien näkymät, haasteet ja mahdollisuudet ovat erilaiset, mikä on otettava huomioon kaikessa kehittämisessä.

1. Väestödynamiikka

Kanta-Hämeen maakunnan väkiluku on kasvanut tasaisesti pitkällä aikavälillä. Kanta-Häme sai merkittävää väestönlisäystä ja muuttovoittoa 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä. Maakunnan väkiluku oli suurimmillaan vuonna 2013, jolloin asukasluku nousi 175 481 asukkaaseen. Hyvistä kasvun edellytyksistä huolimatta maakunnan väestö on sen jälkeen vähentynyt useana vuotena peräkkäin. Kanta-Hämeen asukasluku on laskenut vuodesta 2013 alkaen yhteensä lähes 5 000 henkilöllä. Tämä johtuu sekä luonnollisen väestönkasvun että maakuntien välisen muuttoliikkeen negatiivisuudesta.

Kanta-Hämeen väestönkehityksen käänkötaustalla on useita syitä. Koko maassa on tapahtunut demografinen käänkö eli syntyvyyden aleneminen ja samanaikainen kuolleisuuden kasvu väestön ikärakenteen muutoksen seurauksena. Nuorten 15-24 -vuotiaiden lähtömuuttajien määrä on kasvanut ja 25-34 -vuotiaiden nuorten aikuisten tulomuutto vähentynyt. Lisääntynyt maahanmuutto ei yksin riitä tasapainottamaan laskevaa kehitystä.

Korkean muuttoalttiuden omaavien nuorten ja nuorten aikuisten arvoissa ja arvostuksissa, asenteissa, ja elämäntyylyissä on tapahtunut muutoksia. Hämeenlinnan ja Riihimäen seudut sijaitsevat koko maan tärkeimmän liikenne- ja kasvukäytävän varrella, mutta kasvu on kohdistunut niiden sijaan ensisijaisesti Helsingin ja Tampereen vaikutusalueelle.

Valtakunnallisena trendinä on väestönkasvun keskittyminen yhä harvemmillä alueilla. Kanta-Hämeen seutujen väliset erot vetovoimassa ovat merkittäviä; Forssan seudulla väkiluku on viimeisen kymmenen vuoden ajan pääasiassa vähentynyt. Pitkän kasvun jälkeen Riihimäen seudun asukasluku kääntyi laskuun vuonna 2014 ja Hämeenlinnan seudun vuonna 2015.

Yli 64-vuotiaiden osuus väestöstä on korkeampi kuin maassa keskimäärin, alle 15-vuotiaiden osuus vastavasti matalampi. Kanta-Hämeen väestöllinen huoltosuhte, 68,1 %, on maakuntien keskitasoa. Nuorimpien ikäluokkien sekä työikäisten osuus väestöstä on vähentynyt jatkuvasti ja vanhimpien ikäluokkien kasvanut. Ennusteiden mukaan kehitys jatkuu ja huoltosuhte tulee heikkenemään lähivuosikymmeninä.

Vuoden 2019 väestökehitys oli edellisiä vuosia parempi, mikä johtui muuttoliikkeestä. Kehitys on jatkunut vuonna 2020, koronasta huolimatta. Kanta-Hämeeseen muuttajien rakenne on hyvä. Erityisesti Hämeenlinnan seutu saa muuttovoittoa aikuisväestöstä, työllisistä, hyvin koulutetuista sekä keski- ja hyvätuloisista.

- *Kanta-Hämeen vahva ja tasainen väestönkasvu on taittunut viimeisen kymmenen vuoden aikana*
- *Yhä vähemmän lapsia ja nuoria, väestö ikääntyy ja työikäisten määrä vähenee*
- *Kanta-Häme menestyy kohtuullisesti maakuntien välisessä muuttoliikkeessä ja maahanmuutossa*
- *Maakunnan sisällä on suuria eroja väestökehityksessä, Forssan seutu onhaasteellinen, verrattuna Hämeenlinnan ja Riihimäen seutuihin*
- *Asukasluku kehittyy juuri nyt Tilastokeskuksen väestöennustetta paremmin ja Hämeen liiton laatiman oman väestösuunnitteen mukaisesti*

2. Ilmastomuutoksen hillintä ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen

Kanta-Hämeen kasvihuonekaasupäästöt ovat maan alhaisimpia. Vuosina 2005-2018 maakunnan kokonaispäästöt ovat laskeneet vuosina laskeneet 15% ja päästöt/asukas 17%. Maatalouden päästöt sekä energian, prosessiteollisuuden ja tuotteiden käytön päästöt (pl. liikenne) ovat selvästi keskimääräistä alhaisemmat. Sen sijaan maakunnassa kotimaan liikenteen päästöt ovat keskiarvoa korkeammat.

Kiertotalous (ml. biotalous ja teolliset symbioosit) on Kanta-Hämeen perinteinen, vahva toimiala ja yksi Kanta-Hämeen älykkään erikoistumisen strategian painopistealoista. Maakunnallista kiertotaloustiekarttaa valmistellaan parhaillaan laajassa sidosryhmäyhteistyössä. Luonnonvara-alat ja niihin perustuva teollisuus ovat alueen selkeitä kilpailuetuja, ja Kanta-Hämeellä on niissä vahva osaaminen ja yrityspohja. Luontomatkailun kärkikohteiden käyntimäärät ovat kehittyneet erittäin hyvin.

Kanta-Hämeen maapinta-alasta noin 70% on metsätalousmaata. Puuston keskitilavuus ja keskikasvu on maakuntien korkein. Tällä hetkellä puusto on niukka hiilinielu, mutta kääntyy pieneksi päästökksi 30 vuoden kuluessa, mikäli asiaan ei kiinnitetä huomiota. Maakuntakaavan 2040 aluevarauksista suojelualueiden sekä niitä tukevien monimuotoisuutta edistävien alueiden osuus maapinta-alasta on 6,05%.

Kanta-Hämeen pinta-alasta noin 18% on viljelykäytössä olevaa peltoalaa. Maatalouden kannalta hyviä ja yhtenäisiä peltoalueita sijaitsee jokaisen hämäläisen taajaman ympärillä.

Kanta-Hämeen maakunnallisen ilmastotyön tavoitteena on edistää ja vauhdittaa maakunnan kuntien, viranomaisten, yritysten, koulutuslaitosten ja paikallisten toimijoiden ilmastomuutoksen torjumiseen ja sopeutumiseen keskittyvää työtä. Maakunnallisessa ilmastotoimikunnassa on 26 yhteisöjäsentä.

- *Kanta-Hämeen kasvihuonekaasupäästöt ovat maan alhaisimpia, vaikka liikenteen päästöt ovat keskimääräistä korkeammat, koska maakunnan läpi kulkee paljon kauttakulkuliikennettä*
- *Päästöt ovat alentuneet viimeisten viidentoista vuoden ajan, koska teknologia on kehittynyt ja uusiutuvan energian osuus energiantuotannosta ja loppukulutuksesta on noussut.*
- *Digitalisaatiolla ja kestäväällä energijärjestelmän muutoksella on ratkaiseva merkitys päästöjen vähentämiseksi.*
- *Kiertotalous ja luonnonvara-alat ovat maakunnan vahvuuksia ja tulevaisuuden mahdollisuuksia ilmastomuutoksen hillinnässä*

3. Kestävä yhdyskuntakehitys ja toimivat yhteydet

Kanta-Häme kytkeytyy osaksi Suomen kasvukäytävää ja laajaa metropolialuetta. Maakunnan liikenneinfrastruktuurin ja saavutettavuuden rungon muodostavat päärata ja valtatie 3, Helsinki-Forssa-Pori-liikennekäytävän rungon muodostava valtatie 2 sekä poikittaissuuntaiset valtatie 10 Forssan ja Hämeenlinnan kautta Lahteen johtavalle valtatielle 12 sekä kantatie 54 Forssasta Riihimäen kautta Lahteen.

Saavutettavuus on maakunnan merkittävä vetovoima- ja vahvuustekijä, mutta seutukunnat eroavat toisistaan. Forssan seutukunnan haasteena ovat hyvästä sijainnista huolimatta huonot liikenneyhteydet. Tulevat päärata eli Suomi-rataa koskevat linjaukset ovat maakunnan kehittymisen kannalta elintärkeitä; kulkevatko Tampereen ja Helsinki-Vantaan lentoaseman väliset nopeat junat aikanaan nykyisessä pääratikäytävässä vai täysin uudella linjauksella.

Monipaikkaisuus, paikkariippumattomuus ja pendelöinti ovat merkittäviä tekijöitä Kanta-Hämeessä. Koronakriisin myötä alueen houkuttelevuutta voivat lisätä myös etätöiden ja turvallisuushakuisuuden lisääntyminen. Maakunnassa on myös paljon vapaa-ajan asujia, joissa on myös potentiaalia muuttaa alueelle pysyvästi.

Ihmisten liikkuminen perustuu Kanta-Hämeessä suurelta osin henkilöauton käyttöön. Liikennesuoritteet ovat Kanta-Hämeessä vuosina 2017-2019 olleet koko maan kolmanneksi suurimmat. Hämeenlinnan kaupunkiseudun rakenne mahdollistaa toimivan joukkoliikenteen järjestämisen. Muualla väestömäärät ovat niin alhaisia, että toimivan joukkoliikenteen ja matkaketjujen toteuttaminen on haastavaa.

Kanta-Hämeen työpaikkaomavaraisuus on Suomen pienin. Pendelöinti on erityisen merkityksellistä Hämeenlinnan ja Riihimäen seuduilla. Pääradan välityskyvyllä on siihen ratkaiseva merkitys. Kanta-Häme hyödyntää sijaintiaan, saavutettavuuttaan, kulttuuriympäristöjään ja luontoalueitaan kestäväällä tavalla monipuolisen asumisen vetovoimatekijöinä.

- *Kanta-Hämeen sijainti ja saavutettavuus ovat kohtuullisen hyviä, mutta tulevat väyläratkaisut ovat maakunnalle elintärkeitä elinkeinojen, yritysten sijoittumisen ja toimivan työssäkäyntialueen näkökulmasta.*
- *Maakunnan sisällä saavutettavuudessa on eroja, Forssan seutu on muita vaikeammassa asemassa*
- *“Asumisen Häme” kaltaisilla hankkeilla voidaan luoda suuntaa ja vaihtoehtoja ratkaisuille asumisen konsepteihin, elinvoimaan ja saavutettavuuteen liittyviin pullonkauloihin.*
- *Kanta-Hämeen liikennejärjestelmäsuunnitelmassa 2020 määritellään liikenneverkon kehittämisen kärkihankkeet:*
 - *Pääradan välityskyvyn parantaminen nykyiseen ratakäytävään tukeutuen toteuttamalla lisäraiteet siten, että raideyhteys on neliraiteinen Tampereelle saakka.*
 - *Valtatien 2 liikenneturvallisuuden ja sujuvuuden parantaminen*
 - *Kanta-Hämeen itä-länsisuuntaisten yhteyksien toiminnallinen kehittäminen*

4. Uudistuva elinkeinoelämä ja TKI-toiminnan vauhdittaminen

Merkittävien talouskriisien vaikutukset näkyvät Kanta-Hämeessä muuta maata lievempinä ja ajallisesti viiveellä. Vastaavasti vaikutukset kestävät kauemmin ja kasvu palautuu muuta maata myöhemmin ja loivempana. Maakunnan monipuolinen elinkeinorakenne on muutosjoustavuuden kannalta vahvuus. Yksityisen sektorin työpaikkojen osuus kaikista työpaikoista on vähäisempi verrattuna naapurimaakuntiin, Viennin osuus alue-BKT:stä on Suomen matalimpia.

Koronakriisi on vaikuttanut ja tulee vaikuttamaan yrityksiin eri tavoin. Vaikutukset palveluvaltaisille aloille olivat voimakkaita ja välittömiä. Vaikutukset valmistavalle teollisuudelle alkavat näkyä vasta nyt. Erityisesti vientiyritysten näkymät heikkenevät syksyn aikana.

Kanta-Hämeen perinteisesti vahvoja toimialoja ovat kone- ja metalliteollisuus, maanviljely, elintarvike- ja ruokateollisuus. Kanta-Hämeessä on vahva bio- ja kiertotalouden toimialakokonaisuus ml. teolliset symbioosit. Jätehuollon ja kierrätyksen työpaikkaosuus on maakunnassa yli kolme kertaa suurempi kuin koko maassa keskimäärin. Ympäristö- ja luonnonvara-alat sekä niihin perustuva teollisuus ja TKI-toiminta ovat alueen selkeitä kilpailuetuja. Kanta-Hämeellä on niissä vahva osaaminen ja yritysperusta.

Syyskuussa julkaistu pk-yritysbarometri osoittaa koronakriisin heijastuneen suoraan pienten ja keskisuurten yritysten odotuksiin lähitulevaisuudesta. Odotukset ovat laskeneet voimakkaasti, joskin pudotus oli loivempi kuin maassa keskimäärin. Seuduittain näkymät ovat synkimmät Forssan seudulla. Korona pysäytti lähes joka neljännen pk-yrityksen liiketoiminnan kokonaan. Kolmannes kantahämäläisistä päätoimisista yrityksistä on saanut koronasta johtuvia taloudellisia avustuksia.

Hämeen kauppakamarin syyskuun alun koronakyselyn mukaan jopa 90 prosenttia vastanneista yrityksistä kertoo koronaviruksen vaikuttaneen tai vaikuttavan edelleen yritystoimintaan. Lisäksi 76 prosenttia sanoo koronavirusepidemian vaikuttaneen liikevaihtoon negatiivisesti ja seuraavan kahden kuukauden aikana vain 32 prosenttia arvioi liikevaihtonsa pysyvän ennallaan tai kasvavan. Arviot liikevaihdon kehittymisestä ovat laskeneet suhdanneodotuksien heikentyessä.

Synkistä odotuksista huolimatta osa yrityksistä on löytänyt keinot sopeutua ja kehittää toimintaansa muuttuneissa olosuhteissa. Vastanneista pk-yrityksistä 10 prosenttia Kanta-Hämeessä arvioi kriisin parantaneen tilannetta. Koronalla ja kehitystuilla on ollut myös uutta liiketoimintaa kehittävä puoli, joka parantaa yritysten kannattavuutta koronan jälkeen.

Aloittaneiden yritysten määrä kuvaa hyvin yritysuskon uusiutumista. Kriisin ensimmäisen vaiheen aikana huhti-kesäkuussa yrityksiä perustettiin enemmän kuin viime vuonna vastaavaan aikaan (+17 %). Koko alkuvuotta tarkasteltaessa ero on vähäinen, mutta myönteinen. Lopettaneiden yritysten määrä on samalla tasolla kuin vuotta aikaisemmin. Konkurssien määrä on ollut odotettua pienempi. Tämän johtuneen väliaikaisen tukien vaikutuksesta sekä konkurssilain väliaikaisesta muutoksesta.

Yritysten kehittämisrahoitukseen koronakevät vaikutti pelättyä vähemmän. Kokonaisuutena yritysten kehittämiseen käytetty rahoitus oli Kanta-Hämeessä lähes edellisvuoden vastaavan ajankohdan tasolla. Maaseudun yritysrahoitusta myönnettiin alkuvuonna edellisvuotta enemmän. Loppuvuodesta maaseudun kehittämisessä painotetaan edelleen yritystukia.

Tutkimus- ja kehittämistoimintamenojen osuus suhteessa yritysten liikevaihtoon on Kanta-Hämeessä keskimääräistä alhaisempi ja suunta on ollut laskeva. Kanta-Häme ei ole panostanut riittävästi yrityskentän uudistamiseen, vaikka maailma ympärillä on muuttunut.

Menestys syntyy systemaattisesta tekemisestä, jota ohjaavat yhteiset tavoitteet. Forssassa järkivihreys, Riihimäellä robotiikka ja Hämeenlinnassa ekosysteemytyö tästä esimerkkejä. HAMK:n tutkimusyksiköt toimivat yhdessä niihin liittyvän soveltavan tutkimuksen kehittämiseksi ja alueellisten yrityskumppanuuksien rakentamiseksi. HAMK jatkaa investointeja tutkimusinfraan ja se toteuttaa tutkimus- ja innovaatiopalveluita kansallisesti kilpailukykyisellä tasolla. Luonnonvarakeskuksen (LUKE) toiminnot ovat myös tärkeitä kanta-hämäläisessä TKI-toiminnassa.

- *Korona-kriisi on vaikuttanut rajusti Kanta-Hämeen talouteen ja yrityksiin erityisesti kauppaa-, palvelu-, teollisuus- ja rakennussektoreilla, sekä pieniin ja keskiin yrityksiin*
- *Viruksen kokonaisvaikutuksia talouteen ei voida vielä tietää, mutta vaikutukset ovat vakavat, ja kriisistä koituu konkurssreja ja laajasti ainakin väliaikaista työttömyyttä.*
- *Kanta-Hämeen elinkeinorakenne on monipuolinen, viennin osuus alhainen ja julkisen sektorin työpaikkojen osuus korkea. Tämä tuo maakuntaan muutosjoustavuutta, mutta vastaavasti kriisien vaikutukset kohdistuvat maakuntaan muita myöhemmin ja toipuminen on hitaampaa*
- *Kanta-Hämeen TKI-rahoitus ovat keskimääräistä alhaisempi, mikä edellyttää TKI-toiminnan vahvistamista alueellisesti, mutta myös yliaikallisten kumppanuuksien avulla koko arvoketjussa.*
- *Vähähiilisyys- ja ilmastotavoitteiden saavuttaminen ohjaavat tulevaisuudessa voimakkaammin elinkeino- ja TKI-toimintaa.*
- *Tulevat näkymät huolestuttavat, seutukuntien välillä on suuria eroja*

5. Osaaminen ja sivistys aluekehityksen voimavarana

Kanta-Hämeen työllisyys- ja työttömyystilanne on ollut vuosia hyvä. Epävarmuus tulevasta kehityksestä heikentää odotuksia. Arviot työllisyyden kehittymisestä ovat koko maata ja lähialueita heikommat, mikä ennakoii työllisyyden heikentyvän ensi vuonna ja irtisanomisten lähtevän kasvuun vuoden lopulla. Synkin näky on Forssan seudulla.

Työmarkkinat ovat Kanta-Hämeessä tällä hetkellä poikkeukselliset. Työttömyys lähti keväällä voimakkaaseen kasvuun. Kokoaikaisesti lomautettujen määrä kasvoi vuositasolla vertailtaessa koronakeväänä pahimmillaan 20 kertaiseksi. Työttömyyden kasvu onkin tullut ennen kaikkea lomautettujen määrän kasvusta. Loppuvuosi 2020 tulee olemaan työmarkkinoilla haasteellinen.

Koronakriisi on vaikuttanut työttömyyden kasvuun Kanta-Hämeen seutukunnissa eri tavoin. Työttömyys ja lomautukset ovat lisääntyneet kaikissa seutukunnissa, mutta Forssan seutukunnassa muita vähemmän. Työttömien kokonaismäärä on kasvanut suhteessa eniten Riihimäen seutukunnassa ja työttömistä kokoaikaisesti lomautettujen määrä Hämeenlinnan seutukunnassa. Kehitys näkyy myös työttömyysasteessa, joka on noussut Hämeenlinnan ja Riihimäen seutukunnissa Forssan seutukuntaa enemmän.

Akuutin kriisin lisäksi rakennetyöttömyys ja pitkäaikaistyöttömyys ovat edelleen työmarkkinoiden ongelmana. Pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä on Kanta-Hämeessä edelleen maan keskiarvoa matalampi. Ikääntyneiden osuus työttömistä on sen sijaan korkeampi kuin maassa keskimäärin. Ulkomaan kansalaisten työttömyys on huomattavasti kantaväestöä korkeampaa. Nuorten työttömyyden kasvu on kasvusta huolimatta ollut hitaampaa kuin maassa keskimäärin ja nuorten työttömyysaste on maan keskiarvoa matalampi. Haasteet osaavan työvoiman saatavuudessa monilla aloilla jatkuvat.

TE-toimistoon ilmoitettujen uusien avoimien työpaikkojen määrä on vähentynyt koronakriisin aikana. Huhtikuussa pudotus oli lähes 50 prosenttia edellisvuoteen verrattuna. Yritykset ovat edelleen palkkaamassa lisää työvoimaa, mutta toimiala- ja yritysکوhtaiset erot ovat suuret. Osaavasta työvoimasta on pulaa monilla toimialoilla ja se vaikuttaa yritysten kasvumahdollisuuksiin. Taustalla vaikuttaa väestön ja työvoiman määrän väheneminen, eniten Forssan seutukunnassa.

Kanta-Hämeen väestön koulutustaso on nousussa, mutta on edelleen maan keskitasoa jäljessä. Koulutustasomittaimen mukaan Kanta-Hämeessä koulutustaso on koko maan keskiarvoa alempi. Vähintään toisen asteen tutkinnon suorittaneiden osuus on kasvussa ja vuonna 2018 oli Kanta-Hämeessä 71,8 % (koko

maassa 73,3 %). Myös korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus on kasvanut ja vuonna 2018 oli Kanta-Hämeessä 28,1 % (koko maassa 31,8 %).

Maakunnan oppilaitokset ovat vahvoja ja laaja-alaisia kouluttajia ja alueen kehittäjiä. Monipuolinen koulutustarjonta pitää yllä ja vahvistaa monipuolista osaamis pohjaa, ja pystyy verrattain nopeasti reagoimaan alueen muuttuviin tarpeisiin. Maakunnassa on koulutustarjontaa, mitä muualla Suomessa ei ole (esim. AMK-tasoinen liikennealan koulutus). Luonnonvara-alan tutkimus ja koulutus on korkeatasoista. Oppilaitosten kansainvälistyminen on kasvussa. Forssassa Hämeen ammattikorkeakoulu käynnisti englanninkielisen, kansainvälisen kiertotalouskoulutuksen vuoden 2020 alusta.

Yliopistokoulutus joudutaan hakemaan suurelta osin maakunnan ulkopuolelta. Haasteena on saada maakunnassa ja maakunnan ulkopuolella koulutetut osaavat nuoret jäämään ja palaamaan maakuntaan korkea-asteen tutkinnon suoritettuaan.

- *Alueen työllisyysaste on korkeampi kuin maassa keskimäärin, työttömyysaste puolestaan matalampi.*
- *Monien alueiden tapaan haasteena on osaavan työvoiman saatavuuden turvaaminen.*
- *Maakunnan oppilaitokset ovat vahvoja ja monipuolisia kouluttajia, mutta koulutustaso on silti keskimääräistä matalampi*
- *Haasteena on saada korkeakoulutetut nuoret jäämään ja palaamaan maakuntaan.*

6. Osallisuuden ja hyvinvoinnin lisääminen sekä eriarvoistumisen ehkäisy

Kanta-Hämeessä elämänlaatunsa kokee hyväksi useampi 20-64 -vuotias kuin koko maassa keskimäärin. THL:n sairastavuusindeksi kertoo maata keskimääräistä matalammasta sairastavuudesta.

Kanta-Hämeessä käytettävissä olevat tulot jakautuvat koko maahan nähden tasaisesti. Vuonna 2017 käytettävissä olevien tulojen Gini-kerroin oli Kanta-Hämeessä koko maan seitsemänneksi alhaisin. Työllisyys ja työttömyys ovat keskeisimmät tuloeroihin vaikuttavat tekijät.

Vuonna 2018 Kanta-Hämeen pienituloisuusaste oli 12,2 %, joka on manner-Suomen kolmanneksi pienin. Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneiden 25–64 -vuotiaiden osuus vuonna 2019 väestöstä oli 2,8 %, eli alempi kuin koko maassa keskimäärin (2,9 %). Kanta-Hämeen matalin osuus oli Forssan seudulla 2,3 % ja vastaavasti suurin Hämeenlinnan seudulla 3,0 %.

Kanta-Hämeessä koulutuksen ulkopuolella ja ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa olevien 17-24-vuotiaiden osuus (8,2%) vastaavan ikäisestä väestöstä on lähes sama kuin maassa keskimäärin. Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden osuus on ollut viime vuosina laskussa. Kanta-Hämeen nuoret käyttävät alkoholia enemmän kuin koko maassa. Tupakoivien osuus sekä ylipainoisten osuus on myös hieman koko maan keskiarvoa korkeampi.

Äänestysaktiivisuus vuoden 2017 kuntavaaleissa oli Kanta-Hämeessä 58,7% joka on lähes sama kuin koko maassa 58,9 %. Seuduittain tarkasteltuna korkein äänestysaktiivisuus oli Forssan seutukunnassa 63% ja matalin Riihimäen seutukunnassa 57,1%.

Myös kuntatalous kertoo hyvinvoinnista. Kuntien valtionosuudet vuonna 2019 olivat Kanta-Hämeessä selvästi koko maan keskiarvoa matalammat. Kuntien verotulot euroa/asukas vuonna 2019 olivat puolestaan maan kolmanneksi korkeimmat. Maakuntatasolla vuosikate (197 €/as.) heikentyi -66 €/asukas edelliseen vuoteen verrattuna. Maakuntatasolla kuntien lainakannan kasvu jatkui vuonna 2019. Konsulttitoimisto Perlaconin tekemien painelaskelmien perusteella Kanta-Hämeen kuntatalouden tulevaisuus näyttyy haasteellisena.

- *Asukkaiden terveys, varallisuus ja osallisuus ovat Kanta-Hämeessä keskitasoa*
- *Asukkaiden hyvinvoinnin kehityksessä on nähtävissä riskitekijöitä*